

Τελική αποτίμηση (έτος αναφοράς: 2021-2022) / ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

A. Ταυτότητα της σχολικής μονάδας

Η ανάγκη να στρέψουμε τη συζήτηση στα γενικά χαρακτηριστικά και όχι στις ιδιαιτερότητες των σχολείων παραμένει σήμερα τόσο επιτακτική όσο και στην αρχή της σχολικής χρονιάς, αφού αυτά τα χαρακτηριστικά παραμένουν όχι μόνο αδιευκρίνιστα, αλλά και πεδία διαφορετικών προσεγγίσεων και αντιπαραθέσεων. Άλλο τόσο ζωντανή παραμένει η ανάγκη να αποφύγουμε τους κινδύνους υπερ-απλούστευσης και συσκότισης που επιφέρει η ποσοτική έκφραση των ποιοτικών στοιχείων της σχολικής ζωής. Οι κίνδυνοι αυτοί έγιναν ακόμη μεγαλύτεροι μετά την επιμονή του υπουργείου να πραγματοποιήσει τις εθνικές εξετάσεις διαγνωστικού χαρακτήρα. Τέλος, κρίνουμε ως απόλυτη ανάγκη να αποφύγουμε τους κινδύνους ωραιοποίησης και παραμερισμού της κριτικής σκέψης που θα επέφεραν η σύγκριση, ο ανταγωνισμός και η κατηγοριοποίηση των σχολικών μονάδων. Ως εκ τούτου όλα όσα γράφαμε για την περιγραφή της σχολικής μονάδας στην αρχή της σχολικής χρονιάς, παραμένουν επίκαιρα όσο ποτέ.

Το σχολείο μας,....., όπως κάθε ειδικό σχολείο, εκπαιδεύει και υποστηρίζει μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που συνιστούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη κοινωνική ομάδα.

Λειτουργεί σε μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή που χαρακτηρίζεται από πολύπλοκα κοινωνικά, πολιτιστικά και οικονομικά χαρακτηριστικά, έχοντας ιδιαιτερότητες, που το διαφοροποιούν ενδεχομένως και από ένα σχολείο που βρίσκεται γεωγραφικά πολύ κοντά του. Αυτό αφορά τόσο τους/τις εκπαιδευτικούς όσο και τις οικογένειες μαθητών και μαθητριών καθώς αποτελούν ένα πολυσύνθετο μωσαϊκό που απαρτίζεται από πληθυσμούς πολυποίκιλων κοινωνικών, οικονομικών, πολιτιστικών και μορφωτικών χαρακτηριστικών, καθώς και από ένα σημαντικό ποσοστό ευπαθών και ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων. Σε κάποια σημεία οι ιδιαιτερότητες αυτές είναι πιο έντονες.

Κρίνουμε, ωστόσο, πως τόσο η επίσημη συζήτηση για αυτές τις ιδιαιτερότητες, όσο και οι αποφάσεις για την αξιοποίηση ή την αντιμετώπισή τους είναι προτιμότερο να παραμένουν στο εσωτερικό της σχολικής κοινότητας, με την εξαίρεση βέβαια του επιστημονικού διαλόγου, ο οποίος όμως υπόκειται σε ειδικούς δεοντολογικούς κανόνες. Γι' αυτό επιλέγουμε να εστιάσουμε την προσοχή μας αποκλειστικά στα γενικά χαρακτηριστικά των σχολείων. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθούν όλα τα προβλήματα που επιφέρει η δημόσια έκθεση αυτών των ιδιαιτεροτήτων όπως η ωραιοποίηση, ο ανταγωνισμός και, κυρίως, η προσαρμογή της εργασίας μας στις ανάγκες της δημόσιας εικόνας (φαίνεσθαι ή image) και όχι στις ανάγκες των μαθητών μας. Άλλωστε η συζήτηση, η εκτίμηση και η συμφωνία γύρω από τα γενικά χαρακτηριστικά των σχολείων, ή έστω η από κοινού διασαφήνιση των διαφωνιών, εκκρεμεί και η εκκρεμότητα αυτή καθιστά ανεδαφική τη συζήτηση επί των ιδιαιτεροτήτων θέτοντας στο προσκήνιο ζητήματα δευτερεύοντα ή τριτεύοντα και μάλιστα παρουσιάζοντάς τα ως πανάκεια.

Κρίνουμε επίσης ότι η αριθμητική (ποσοτική) έκφραση αυτών των ιδιαιτεροτήτων, συσκοτίζει τον τεράστιο πλούτο της πραγματικότητας κάθε σχολείου και οδηγεί σε έωλες ιεραρχήσεις και κατηγοριοποίησεις που αποπροσανατολίζουν τον αναγκαίο δημόσιο διάλογο για την εκπαίδευση. Διευκρινίζουμε λοιπόν ότι η ενδεχόμενη αξιοποίηση της όποιας ποσοτικοποίησης στην οποία οφείλουμε να προχωρήσουμε εξαιτίας της υποχρεωτικής ποσοτικής αποτύπωσης στην εφαρμογή αυτή, στερείται επιστημονικής εγκυρότητας, και σε καμία περίπτωση δεν εκφράζει την πραγματική επιστημονική και επαγγελματική μας κρίση.

Β. Αποτίμηση του έργου της σχολικής μονάδας Παιδαγωγική και μαθησιακή λειτουργιά

Β.1.1 Διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση (Βαθμός: 4)

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς πραγματοποιήθηκαν 3 εκδηλώσεις (https://youtu.be/_8ZO2lqyo8, <https://youtu.be/8EOFGppV1hM>, <https://youtu.be/2RC-eUm8d5I>) στις οποίες αναδείχτηκαν σημαντικά θέματα που αφορούν στην Ειδική Αγωγή και διατυπώθηκαν σημαντικές απόψεις.

Βασική αρχή της ειδικής αγωγής είναι ότι η εκπαίδευση είναι ένα ατομικό και συνάμα δημόσιο αγαθό και ταυτόχρονα ένα κοινωνικό δικαίωμα για όλους. Ο βασικός της σκοπός είναι να επιτευχθούν γνωστικοί και μαθησιακοί στόχοι, για κάθε κατηγορία αναπηρίας και ειδικής εκπαιδευτικής ανάγκης των μαθητών, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες επιστημονικές προσεγγίσεις, τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητες των παιδιών. Ταυτόχρονα, στόχοι της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης αποτελούν η καλλιέργεια και η ανάπτυξη κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων, η συμμετοχή στην κοινότητα και η ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων. Όλα αυτά σε ένα κλίμα ασφάλειας, εμπιστοσύνης και αποδοχής της διαφορετικότητας.

Σε αυτή την κατεύθυνση, είναι απαραίτητα κατάλληλα Προγράμματα σπουδών, διδακτικά εγχειρίδια, και αντίστοιχο υλικό, τα οποία να υποστηρίζουν τους μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τόσο στις ομαδικές όσο και στις εξατομικευμένες παρεμβάσεις. Επίσης, χρειάζεται να εξασφαλιστεί ένα συνεχές εκπαιδευτικών πλαισίων και υποστήριξης (Ειδικά Σχολεία, πρώιμη παρέμβαση και διάγνωση, υποστηρικτικοί θεσμοί στο Γενικό Σχολείο), που να παρέχεται δημόσια και δωρεάν για όλα τα παιδιά, ανάλογα με τις ανάγκες τους. Χρειάζονται, επιπλέον, αντισταθμιστικά και αναδιανεμητικά προγράμματα και πολιτικές, που βασίζονται στην αναλογική βιοήθεια, καθώς και τεκμηριωμένες επιστημονικές παρεμβάσεις, οι οποίες να ελαχιστοποιούν τους διαχωρισμούς και να μεγιστοποιούν την κοινωνική δικαιοσύνη. Σε αυτό το πλαίσιο, αναδείχθηκε η ανάγκη διαφύλαξης του ρόλου του Ειδικού Σχολείου εντός του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος.

Τα επιτεύγματα και η πρόοδος των μαθητών στο ειδικό σχολείο στηρίζονται στην τακτική, παιδαγωγική και διεπιστημονική αξιολόγηση και στοχοθεσία σε σχέση με τις εκπαιδευτικές και άλλες ανάγκες των μαθητών. Σε αυτήν την κατεύθυνση, οι εκπαιδευτικοί καθημερινά παράγουν, τροποποιούν και προσαρμόζουν εκπαιδευτικό υλικό. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που προτείνονται ως καταλληλότερες αλλά και βασικές αρχές του προγράμματος, υπονομεύονται στην πράξη.

Με δεδομένη την έκταση της φτώχειας στην ελληνική κοινωνία, την πρόσφατη επιδείνωσή της και (κυρίως) την ανασφάλεια που αυτή συνεπάγεται, γίνεται φανερό ότι η πρόοδος των μαθητών αποτελεί ένα όλο και πιο δύσκολο στοίχημα για τα σχολεία. Η υποστήριξη και ένταξη ευάλωτων ομάδων μαθητών/τριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες συναντά ειδικές δυσκολίες, αφού οι σχετικοί θεσμοί, παρά την ανάπτυξή τους, αντιμετωπίζονται ευκαιριακά από το υπουργείο, χωρίς μόνιμες και σταθερές οργανικές θέσεις. Το αναμενόμενο αποτέλεσμα δεν μπορεί παρά να είναι κατώτερο των προσδοκιών μιας κοινωνίας που σέβεται το διαφορετικό.

Σε ό,τι αφορά τις καινοτόμες διδακτικές πρακτικές, ο καινοτόμος χαρακτήρας δεν αποτελεί καθαυτή αξία. Μια καινοτόμος πρακτική μπορεί, ανάλογα με το περιεχόμενό της, να είναι μορφωτικά περισσότερο ή λιγότερο επωφελής, ουσιαστική ή ανούσια, κοινωνικά δίκαιη και συμπεριληπτική ή κοινωνικά άδικη και απορριπτική, κοινωνικά ευαίσθητη ή κοινωνικά μεροληπτική. Οι εκπαιδευτικοί επιχειρούμε, παρά τις δυσκολίες της ύλης και του ρόλου του σχολείου στην αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας, να εισάγουμε στη σχολική καθημερινότητα μορφωτικά επωφελείς και κοινωνικά δίκαιες πρακτικές. Στην προσπάθεια αυτή η λατρεία της καινοτομίας καθαυτής, δεν βοηθά.

Τέλος, προβληματική είναι η απουσία επαρκούς εργαστηριακού εξοπλισμού, οπτικοακουστικών μέσων διδασκαλίας, χώρων εργαστηρίων, δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων

και, ιδιαίτερα στη σημερινή συγκυρία, εξοπλισμού υποδομών πληροφορικής, δικτύων επικοινωνίας και ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Στα παραπάνω ζητήματα έχει μεγάλη σημασία πώς διαμορφώνεται η άποψη και η κριτική των εκπαιδευτικών και ποια είναι η πραγματικότητα των Ειδικών Σχολείων, σήμερα.

Από την έως τώρα ανάλυση και στατιστική επεξεργασία κάποιων πρώτων δεδομένων των ερευνητικών ερωτηματολογίων της Δ.Ο.Ε. ([ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ 1.3.Ε.](#)) για τις απόψεις των εκπαιδευτικών των Ειδικών Σχολείων προκύπτουν τα εξής: Στα περισσότερα ειδικά σχολεία δε λειτουργεί ολοήμερο πρόγραμμα. Επίσης, υπάρχει σημαντική έλλειψη των απαραίτητων εξειδικευμένων χώρων για τους μαθητές. Επιπλέον, διαπιστώνεται ανεπάρκεια σε ψηφιακό εξοπλισμό των τάξεων, σε λογισμικά προγράμματα, σε οπτικοακουστικά μέσα, σε μουσικό, θεατρικό, εικαστικό και άλλο εξοπλισμό, **ενώ** τα περισσότερα Ειδικά Σχολεία δεν διαθέτουν αίθουσα εκδηλώσεων και βιβλιοθήκη. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι πολύ συχνά αναγκάζονται να χρησιμοποιήσουν προσωπικό τους εξοπλισμό για να φέρουν εις πέρας προγράμματα για τους μαθητές τους. Το 61% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι το υπάρχον Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (ΠΑΠΕΑ) δε βοηθά στο εκπαιδευτικό τους έργο. Ένα επιπλέον εύρημα είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι χρειάζονται περισσότεροι δημόσιοι θεσμικοί φορείς για την υποστήριξη μαθητών με τραυματικά βιώματα, ενώ η εμπορευματοποίηση της ειδικής εκπαίδευσης αυξάνεται διαρκώς. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι χρειάζεται να λειτουργήσουν περισσότερα Ειδικά Σχολεία.

B.1.2 Σχολική διαρροή – φοίτηση (Βαθμός: 4)

Τα προβλήματα στο θέμα αυτό είναι γενικά περιορισμένα, αλλά όχι ασήμαντα, στο ειδικό σχολείο. Αφορούν σε μαθητές συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων και σε θέματα υγείας των μαθητών. Σχετίζονται με το είδος της αναπηρίας και των ειδικών μαθησιακών αναγκών. Παρά το γεγονός ότι η σχολική διαρροή είναι περιορισμένης έκτασης, τα στοιχεία των ερευνών που παρουσιάστηκαν στη σχετική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 13 Φεβρουαρίου 2022 (https://youtu.be/_8ZOzIqyo8), δείχνουν ότι μια σημαντική παράμετρός της, η οποία πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, είναι ότι το 57,3% των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν λαμβάνουν την εξειδικευμένη υποστήριξη που χρειάζονται.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος είναι σημαντικό, οι συνάδελφοι να μην αλλάζουν κάθε χρόνο, να αποτελούν ένα σταθερό σημείο αναφοράς για τα παιδιά, να εμβαθύνουν στα σχετικά προβλήματα και να συμβάλλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη κατάλληλων παιδαγωγικών στρατηγικών αντιμετώπισής τους. Ακόμη, στο επίπεδο των κοινωνικών πολιτικών, θα πρέπει να υπάρξει πρόνοια ώστε οι μαθητές των ευπαθών ομάδων να υποστηρίζονται συστηματικά, εστιάζοντας στις ανάγκες τους, και όχι ευκαιριακά μέσω χρηματοδοτούμενων ή εμπορευματοποιημένων προγραμμάτων με συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης.

Τα αποτελέσματα αυτών των προβλημάτων πρέπει να εντοπιστούν, να καταγραφούν και στη συνέχεια να σχεδιαστεί η αντιμετώπισή τους. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται η εν εξελίξει έρευνα της Δ.Ο.Ε. ([ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ 2/6.1.Ε.](#)), στην οποία αποτυπώνονται οι απόψεις και οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών των Ειδικών Σχολείων.

Ένα σημαντικό εύρημα της έρευνας, που αφορά στη σχολική διαρροή στην ειδική εκπαίδευση είναι το εξής: Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, οι σημαντικότεροι λόγοι, που μια οικογένεια αποφασίζει την εγγραφή του παιδιού της στο Ειδικό Σχολείο είναι η εξειδικευμένη υποστήριξη που λαμβάνει εκεί, λόγω της ύπαρξης εκπαιδευτικού, ειδικού εκπαιδευτικού και βιοθητικού προσωπικού, κατάλληλου υλικού. Επίσης, λόγω της ομαλής και ασφαλούς ένταξης του στο σχολείο. Αντίθετα, σημαντικοί λόγοι για τους οποίους οι γονείς δεν συναινούν στην εγγραφή στο Ειδικό Σχολείο, σχετίζονται με ζητήματα κοινωνικού στιγματισμού, μη παραδοχής των δυσκολιών του παιδιού και υποστελέχωσης των σχολείων. Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι η πλήρης στελέχωση σε προσωπικό και υλικοτεχνικές υποδομές μαζί με την ψυχολογική και

κοινωνική στήριξη των οικογενειών θα συμβάλουν καθοριστικά στη μείωση της σχολικής διαρροής.

B.1.3 Σχέσεις μεταξύ μαθητών / μαθητριών (Βαθμός: 4)

Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αυξημένες ανάγκες των μαθητών/τριών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν στα ειδικά σχολεία πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις όπως είναι: η ύπαρξη ολιγομελών τμημάτων και κατάλληλων υποδομών, η επάρκεια υλικού και η σταθερότητα του προσωπικού. Τα παραπάνω μπορούν να εξασφαλίσουν στους/στις εκπαιδευτικούς τον απαραίτητο χρόνο και τα μέσα ώστε να ασχοληθούν ουσιαστικά και εποικοδομητικά με τους μαθητές/μαθήτριες τους, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια των μαθησιακών και κοινωνικών τους δεξιοτήτων και την ενίσχυση των διαπροσωπικών τους σχέσεων. Αντίθετα, και παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες ανάδειξης της αναγκαιότητας των παραπάνω από τους/τις εκπαιδευτικούς, τα ειδικά σχολεία εξακολουθούν να έχουν πολυπληθή τμήματα, ακατάλληλα κτήρια, διαρκώς μεταβαλλόμενο και μη επαρκή αριθμό προσωπικού. Όλα αυτά, αποτελούν παράγοντες που δυσχεραίνουν το εκπαιδευτικό μας έργο και αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ μαθητών/μαθητριών. Τη χρονιά αυτή, με τις συνθήκες που επικρατούσαν εξαιτίας της πανδημίας και των συνεπειών της (κοινωνικών, οικονομικών ψυχολογικών), η κατάσταση ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Μέσα σε αυτή την πραγματικότητα, οι εκπαιδευτικοί προσπαθήσαμε, όπως κάνουμε πάντα, να εκμεταλλευτούμε κάθε ευκαιρία ενίσχυσης της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ των μαθητών/τριών. Η διαμόρφωση κλίματος αλληλοσεβασμού, εμπιστοσύνης και σεβασμού της διαφορετικότητας αποτέλεσε και τη χρονιά αυτή, βασική διάσταση του έργου μας.

B.1.4. Σχέσεις μεταξύ μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών (Βαθμός: 4)

Η συνεργασία με τους γονείς για την επίλυση πρωτόγνωρων προβλημάτων και η αδιάλειπτη έγνοια για τους μαθητές μας, παρά τις δυσκολίες λόγω της πανδημίας, συνέβαλαν στην ανάπτυξη σχέσεων σεβασμού και εμπιστοσύνης μεταξύ μαθητών/ μαθητριών και εκπαιδευτικών.

Επίσης, η έγκαιρη στελέχωση του ειδικού σχολείου με όλο το απαραίτητο προσωπικό (εκπαιδευτικό, ειδικό εκπαιδευτικό και ειδικό βοηθητικό) επηρεάζει καθοριστικά τη σχολική ζωή και συμβάλλει στη δημιουργία θετικού πρόσημου και κλίματος μεταξύ μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών.

Η έγκαιρη ανάπτυξη αντισταθμιστικών προγραμμάτων και η σταθερή προσφορά εξειδικευμένων παρεμβάσεων για την ενίσχυση των μαθητών/τριών θα συμβάλει καθοριστικά στη διατήρηση και εμπέδωση του κλίματος σεβασμού και εμπιστοσύνης που απαιτείται.

Όλες οι παραπάνω προσπάθειες γίνονται παρόλη τη γενικευμένη αίσθηση υποτίμησης της δουλειάς των εκπαιδευτικών από την πολιτεία. Πιο συγκεκριμένα, η έλλειψη σεβασμού από το κράτος προς τους εκπαιδευτικούς εκδηλώνεται στον μισθό μας, στην κατάργηση της επιμόρφωσης με απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα, στην εκφοβιστική νομοθεσία για την αξιολόγηση, αλλά και στον περιορισμό της επαγγελματικής και επιστημονικής μας αυτονομίας, όπως για παράδειγμα αυτή εκδηλώθηκε στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων, χαρακτηριστικό των οποίων αποτελεί η αύξηση της γραφειοκρατίας, της λεπτομερούς αποτύπωσης, του ασφυκτικού ελέγχου και των περιορισμών στη θεματολογία. Η άποψη αυτή τεκμηριώνεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι στην εξελίξις έρευνα της ΔΟΕ ([ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ 4.Δ.](#)), το 65% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι τα υπάρχοντα Εργαστήρια Δεξιοτήτων δεν βοηθούν στην ανάπτυξη των σχέσεων εντός της σχολικής τάξης.

B.1.5. Σχέσεις σχολείου – οικογένειας (Βαθμός: 4)

Η συνεργασία του σχολείου με τους γονείς διευκολύνεται από τη σταθερή παρουσία εκπαιδευτικών σε ένα σχολείο, έτσι ώστε η σχέση εκπαιδευτικών- γονέων να μην ξεκινάει κάθε χρόνο από το μηδέν. Οι ελαστικές σχέσεις εργασίας των εκπαιδευτικών και η χρόνια αδιοριστία,

συνεπάγονται υπερβολική κινητικότητα από σχολική μονάδα σε σχολική μονάδα και επηρεάζουν αρνητικά (αλλού λιγότερο κι αλλού περισσότερο) την ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων με τους γονείς.

Από την άλλη πλευρά, η οικονομική και επαγγελματική ασφάλεια και άνεση δίνουν τη δυνατότητα στους γονείς να ασχοληθούν σε βάθος και σταθερά με τη σχολική πορεία των παιδιών τους, γεγονός που διευκολύνει τη συνεργασία τους με το σχολείο, είτε ατομικά είτε μέσα από την ενίσχυση των συλλόγων γονέων και κηδεμόνων. Στη χώρα μας, όμως, οι σχέσεις σχολείου οικογένειας δυσχεραίνονται καθοριστικά από την κοινωνική, οικονομική και πολιτική περιθωριοποίηση μεγάλου αριθμού γονέων μέσα από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, τη διάλυση των εργασιακών σχέσεων, την απορρύθμιση των ωραρίων των εργαζομένων, την εκτεταμένη φτώχεια, την αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας, την ανεπάρκεια των μηχανισμών κοινωνικής πρόνοιας, την ιδιωτικοποίηση της ειδικής αγωγής και την αφυδάτωση των δημοκρατικών μηχανισμών. Σύμφωνα με την έρευνα της ΔΟΕ, το 77,8% των εκπαιδευτικών δηλώνουν ότι οι οικογένειες των μαθητών/τριών τους βιώνουν κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα. Για τους γονείς αυτούς υπάρχουν πολύ πιο πιεστικές καθημερινές προτεραιότητες από τη συνεργασία με το σχολείο. Μάλιστα, το 68,8% των εκπαιδευτικών επισημαίνει ότι οι οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες των οικογενειών δημιουργούν όρους αρνητικών παρεμβάσεων στις σχέσεις σχολείου – οικογένειας. Ταυτόχρονα το 76% των εκπαιδευτικών δηλώνει τη σταθερή πεποίθηση ότι η ανάπτυξη των σχέσεων με τις οικογένειες των μαθητών, γίνεται μοχλός για την ανάπτυξη των σχέσεων μέσα στη σχολική τάξη.

Τέλος, οι γονείς μαθητών με δυσκολίες και ανάγκη σημαντικής και συστηματικής ενίσχυσης, αποδέχονται συνήθως μοιρολατρικά την πραγματικότητα αυτή, αποφεύγοντας την αναμέτρηση μαζί της. Η δημιουργία και η δημόσια χρηματοδότηση μόνιμων αντισταθμιστικών δομών θα επηρέαζε θετικά τη δυνατότητα του σχολείου να συνεργαστεί μαζί τους.

Βέβαια σε όλα αυτά πρέπει να προστεθούν οι δυσκολίες που προέκυψαν από τα υγειονομικά πρωτόκολλα αντιμετώπισης του covid19, όπως ο περιορισμός των φυσικών συναντήσεων και των επισκέψεων των γονέων στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί, χωρίς ουσιαστική κρατική βοήθεια, με δικές τους πρωτοβουλίες και χρησιμοποιώντας δικά τους μέσα έδωσαν πολλές λύσεις στα σχετικά προβλήματα.

Θετικά σημεία

1. Διατήρηση του χαρακτήρα και του ρόλου του ειδικού σχολείου.
2. Διδακτικό υλικό που παράγεται από τους εκπαιδευτικούς της πράξης.
3. Καθημερινή, από τους εκπαιδευτικούς, ανατροφοδότηση των μαθητών και των γονέων για την πρόοδο και τις δυσκολίες των ίδιων των μαθητών/τριών.
4. Οι επιτυχείς προσπάθειες των εκπαιδευτικών, με αποκλειστικά δικά τους μέσα, να υποστηρίζουν τους μαθητές τους γνωστικά, κοινωνικά και συναισθηματικά κατά τη διάρκεια της πανδημίας.
5. Οι καθημερινές προσπάθειες διαμόρφωσης αντισταθμιστικών και μορφωτικά επωφελών παιδαγωγικών πρακτικών.

Σημεία προς βελτίωση

1. Συστηματική και μακροχρόνια παρέμβαση για τον δραστικό περιορισμό της προσφυγής σε μορφές που νοθεύουν τον δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα της εκπαίδευσης (ποικίλα υλικά που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων).
2. Δημιουργία των αναγκαίων οργανικών θέσεων, όλων των ειδικοτήτων που είναι απαραίτητες για τη λειτουργία του ειδικού σχολείου.
3. Εξέταση του περιεχομένου των διδακτικών πρακτικών ως προς τη μορφωτική τους αφέλεια και την αντισταθμιστική τους δυναμική και όχι ως προς τον «καινοτόμο» χαρακτήρα τους.

4. Περιορισμός του γεγονότος να μετακινούνται οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί σε διαφορετικές κάθε σχολικό έτος περιοχές της χώρας για να εργαστούν. Διορισμός- Μονιμοποίηση των αναπληρωτών.

5. Αντιμετώπιση της ανεργίας, της φτώχειας και της περιθωριοποίησης μεγάλων τμημάτων της ελληνικής κοινωνίας, ώστε όλοι οι γονείς να μπορέσουν να παρακολουθήσουν και να υποστηρίξουν την πρόοδο των παιδιών τους.

6. Εκσυγχρονισμός της υλικοτεχνικής υποδομής όλων των σχολείων.

Διοικητική λειτουργία

B.2.1. Ηγεσία – Οργάνωση και διοίκηση της σχολικής μονάδας (Βαθμός: 4)

Το σχολικό έτος 2021-2022 τα σχολεία είχαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που συσσώρευσε η πανδημία αλλά επιπλέον και τη ραγδαία φτωχοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού ως αποτέλεσμα της ανόδου των τιμών σε βασικά κοινωνικά αγαθά και είδη ευρείας κατανάλωσης. Η οικονομική κρίση πλήττει την λειτουργία των σχολείων στο βαθμό που κατά την φετινή χρονιά αυξήθηκαν οι λειτουργικές τους δαπάνες χωρίς αντίστοιχη αύξηση της κρατικής επιχορήγησης.

Η διοικητική λειτουργία των σχολικών μονάδων εξαρτάται και καθορίζεται από τις δυσκολίες και τα εμπόδια που θέτει το ευρύτερο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής. Σήμερα η πολιτική αυτή αντιμετωπίζει εχθρικά το ζωντανό στοιχείο της εκπαίδευσης. Έχει εγκαταλείψει τα σχολεία αβοήθητα ενώ οι αντιξοότητες και τα προβλήματα που γεννά η οικονομική κρίση αυξάνονται με γεωμετρική πρόοδο. Η διάρρηξη της κοινωνικής συνοχής, ως απότοκο της οικονομικής κρίσης, μεταφέρεται στο εσωτερικό του σχολείου και αυξάνει δραματικά τις ανάγκες διαχείρισης ποικίλων κρίσεων που εκδηλώνονται είτε στο εσωτερικό του σχολείου μεταξύ των μαθητών/τριών είτε πηγάζουν από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της σχολικής μονάδας.

Η έλλειψη σταθερών δομών που γεφυρώνουν την απόσταση ανάμεσα στο σχολείο και τις οικογένειες των μαθητών/τριών μας, κάνουν πολύ δύσκολη τη διαχείριση αυτών των κρίσεων και αυξάνουν το φόρτο εργασίας των εκπαιδευτικών. Οι γονείς των μαθητών μας αναζητούν από το σχολείο και τους λειτουργούς του τις απαντήσεις που δεν βρίσκουν από την κοινωνική και εκπαιδευτική πολιτική. Το βάρος είναι δυσανάλογα μεγάλο για να το επωμισθεί κάθε σχολική μονάδα χωριστά.

Η έλλειψη των αναγκαίων οικονομικών πόρων που μετά βίας ικανοποιούν τις λειτουργικές ανάγκες του σχολείου και δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των σχολικών υποδομών, η έλλειψη σταθερού και μόνιμου εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, ο μεγάλος αριθμός αναπληρωτών που κάθε χρόνο μεταβάλουν την ανθρωπογεωγραφία του συλλόγου διδασκόντων, η καθυστερημένη κάλυψη των αναγκών του σχολείου με εκπαιδευτικούς που δυσχεραίνει τον ετήσιο προγραμματισμό και οδηγεί στην υπολειτουργία σημαντικών δομών (ολοήμερο, τμήματα ένταξης, παράλληλη στήριξη κ.ά.), είναι μερικά από τα δεδομένα που δεν επιτρέπουν τη διατύπωση στόχων πέρα από την αυτονόητη εξασφάλιση των υπαρξιακών όρων επιβίωσης κάθε σχολικής μονάδας. Δεν πρέπει να μείνει εκτός της οπτικής μας το γεγονός που αποτυπώνεται στην εν εξελίξει ανάλυση και στατιστική επεξεργασία των δεδομένων των ερευνητικών ερωτηματολογίων της ΔΟΕ ([ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ 6/2.0](#)), ότι στο 47% των σχολείων υπήρχαν κενά κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς (τουλάχιστον δύο κενά ανά σχολείο). Στο 70,5% των σχολείων προέκυψαν έκτακτα κενά (μεγαλύτερα των δύο εβδομάδων), κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς (και εξαιτίας της πανδημίας). Το 67,2% των κενών αυτών καλύφθηκαν είτε αργοπορημένα είτε ποτέ. Το γεγονός αυτό μεγέθυνε το φαινόμενο της απλήρωτης διδακτικής εργασίας.

Οι εφαρμοζόμενες εκπαιδευτικές πολιτικές, με την παρέμβασή τους στην εσωτερική ζωή των σχολείων, αντί να επιλύουν προβλήματα, δημιουργούν περισσότερα. Οι διευθυντές των σχολείων καθημερινά έρχονται αντιμέτωποι με έναν κυκεώνα πολλές φορές αντιφατικών

εγκυκλίων, ενώ ολοένα και περισσότερο επιφορτίζονται με καθήκοντα ξένα προς το εκπαιδευτικό έργο (π.χ. παραλαβή και διάθεση self-test κ.λπ.) ενώ συχνή είναι η παραβίαση του εργασιακού τους ωραρίου με εντολές που αποστέλλονται και ενέργειες που πρέπει να ολοκληρωθούν σε αργίες (σαββατοκύριακα) ή εκτός ωραρίου λειτουργίας των σχολείων (π.χ. οι εντολές για την οργάνωση της τηλεκπαίδευσης κατά την κακοκαιρία του Ιανουαρίου έφτασαν στα mail των σχολείων λίγο πριν τα μεσάνυχτα της Κυριακής 23/1).

Σε κάθε περίπτωση αυτά τα ζητήματα δεν αφορούν την «ηγεσία και διοίκηση των σχολείων». Αφορούν το σύνολο της σχολικής κοινότητας. Η διαμόρφωση ενός συμμετοχικού, συλλογικού και συνεργατικού πλαισίου εργασίας όλων των παραγόντων της σχολικής ζωής υπονομεύεται από τις πολιτικές διαχωρισμού τους σε αξιολογητές και αξιολογούμενους, σε ηγεσία και προσωπικό, από την κάθετη κατηγοριοποίηση και τις ταμπέλες σε ανεπαρκείς, επαρκείς, πολύ καλούς και εξαιρετους, κλπ.

B.2.2 Σχολείο και κοινότητα (Βαθμός: 4)

Στο διάστημα που μεσολάβησε από τον προηγούμενο απολογισμό δεν έχουν υπάρξει εμφανείς αλλαγές στο συγκεκριμένο πεδίο που να διαφοροποιούν τις εκτιμήσεις που καταθέσαμε. Ως εκ τούτου για την δικτύωση των σχολείων ισχύουν όλα όσα γράφαμε στην αρχή της σχολικής χρονιάς:

Η δικτύωση μεταξύ σχολείων θα μπορούσε να προσφέρει έναν χώρο δημόσιας συζήτησης, για την ανταλλαγή εκπαιδευτικών πρακτικών, πρακτικών επίλυσης κοινών προβλημάτων και διαδικασιών επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, την ανταλλαγή γνώσης και εμπειριών καθώς και τη συντονισμένη δράση για την επίτευξη κοινών σκοπών. Θα μπορούσε να συμβάλει στην ενεργοποίηση των συνεργαζόμενων σχολείων σε μια κατεύθυνση υιοθέτησης κοινών αντισταθμιστικών πρακτικών για την ισότιμη μόρφωση των μαθητών/τριών που προέρχονται από στρώματα και κοινωνικές ομάδες που μειονεκτούν και την εν γένει βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου που παρέχει το ελληνικό δημόσιο σχολείο προς όφελος όλων των μαθητών. Η αποτελεσματικότητα μιας τέτοιας δικτύωσης εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες όπως η επάρκεια των οικονομικών πόρων, ο διαθέσιμος σχολικός χρόνος, η σταθερότητα του εκπαιδευτικού προσωπικού και η παροχή κινήτρων που το κινητοποιούν.

Στο περιβάλλον του ελληνικού σχολείου που υποφέρει από τη χρόνια υποχρηματοδότηση, την άκαρπη και ατελέσφορη διαχείριση του σχολικού χρόνου που εξουθενώνει τους εκπαιδευτικούς, την αδιάκοπη μετακίνηση εκπαιδευτικών από σχολείο σε σχολείο και την έλλειψη σταθερού και μόνιμου προσωπικού, η συγκρότηση δικτύων σχολείων αποτελεί δυσεπίλυτο πρόβλημα. Ταυτόχρονα η αύξηση του φόρτου εργασίας των διευθυντών χωρίς την ύπαρξη γραμματειακής υποστήριξης περιορίζει τις δυνατότητες αποτελεσματικού συντονισμού διαφορετικών σχολικών μονάδων. Στο επίπεδο των κινήτρων διαπιστώνεται ότι τα τελευταία χρόνια συνολικά ο φόρτος εργασίας των εκπαιδευτικών έχει αυξηθεί και εμπλουτιστεί με νέα καθήκοντα: παραλαβή, έλεγχος και διανομή των σχολικών γευμάτων, κατάργηση της θέσης του υπεύθυνου ολοήμερου και του αντίστοιχου επιμίσθιου και διάχυση της ευθύνης σε όλους τους εκπαιδευτικούς κλπ. Την ίδια ώρα ο μισθός μας παραμένει καθηλωμένος για περισσότερα από δέκα χρόνια σχηματοποιώντας μια αντίφαση που μειώνει την διαθεσιμότητα για τα επιπλέον και μάλλον σύνθετα καθήκοντα που συνεπάγεται η παραγωγή έργου στα πλαίσιο ενός δικτύου σχολείων.

Θετικά σημεία

1. Η συνεχής προσπάθεια των εκπαιδευτικών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του ρόλου τους και στα καθήκοντά τους, παρά τα εμπόδια που θέτουν οι εκπαιδευτικές πολιτικές του Υ.ΠΑΙ.Θ.
2. Η θετική και σε γενικές γραμμές επιτυχής προσπάθεια των εκπαιδευτικών να κρατήσουν ζωντανή την εκπαιδευτική διαδικασία κατά τη διάρκεια της καραντίνας και να συμπεριλάβουν σ'

αυτήν ακόμα και τους μαθητές που δεν διέθεταν τα απαραίτητα μέσα για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

3. Ο διαρκής αγώνας των εκπαιδευτικών να εξασφαλίσουν τις ελάχιστες προϋποθέσεις επιβίωσης των σχολείων παρά τη χρόνια υποχρηματοδότηση των σχολικών μονάδων.

Σημεία προς βελτίωση

1. Η εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για τις λειτουργικές ανάγκες των σχολείων.

2. Ο διορισμός σταθερού και μόνιμου προσωπικού, ώστε να μην μεταβάλλεται κάθε χρόνο η σύνθεση του συλλόγου διδασκόντων.

3. Η δημιουργία σταθερών δομών υποστήριξης που γεφυρώνουν την απόσταση ανάμεσα στο σχολείο και τις οικογένειες των μαθητών/τριών και διευκολύνουν τη διαχείριση των κρίσεων που εκδηλώνονται στο εσωτερικό της σχολικής μονάδας.

4. Η έγκαιρη και πλήρης κάλυψη των κενών σε εκπαιδευτικό, ειδικό εκπαιδευτικό και βοηθητικό προσωπικό, ώστε να μην υπολειτουργούν οι εκπαιδευτικές δομές.

5. Ο περιορισμός της εμπλοκής εξωτερικών παραγόντων, στην εσωτερική ζωή των σχολείων, να περιορίζεται αποκλειστικά στη θεσμική τους παρέμβαση και όχι σε κάθε άξονα λειτουργίας της σχολικής μονάδας ώστε να μην την ετεροκαθορίζουν.

6. Ο μη διαχωρισμός των σχολείων στη βάση ποσοτικών διακρίσεων που οδηγούν στην κατηγοριοποίηση των σχολείων και τη δημιουργία επιλέξιμων/ανταγωνιστικών προφίλ για κάθε σχολική μονάδα.

7. Η δημιουργία οργανικών θέσεων για όλες τις υπάρχουσες ειδικότητες εκπαιδευτικών, ώστε να μειωθεί η περιπλάνησή τους από σχολείο σε σχολείο.

8. Η πρόσληψη διοικητικού προσωπικού για τη γραμματειακή υποστήριξη των σχολικών μονάδων.

9. Η απαλλαγή των εκπαιδευτικών από εξωδιδακτικά καθήκοντα που δυσχεραίνουν το έργο τους και μειώνουν τον διαθέσιμο χρόνο που αφιερώνουν στις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών τους.

10. Η αύξηση των μισθολογικών απολαβών των εκπαιδευτικών.

Επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

B.3.1 Συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε επιμορφωτικές δράσεις (Βαθμός: 4)

Η πραγματικότητα της επιμόρφωσης δεν έχει αλλάξει ούτε κατ' ελάχιστο στους δέκα μήνες που μεσολάβησαν από την αρχή της σχολικής χρονιάς. Αντίθετα η εμμονή του υπουργείου σε συγκεκριμένο μοντέλο «κλειστής λειτουργικής επιμόρφωσης», χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις πραγματικές ανάγκες που διατυπώνονται από τους/τις εκπαιδευτικούς, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την πραγματικότητα. Στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 8 Μαΐου 2022 (<https://youtu.be/oqNtt2B5stc>) διατυπώθηκαν σημαντικές απόψεις:

Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε επιμορφωτικές δράσεις παράλληλα με την άσκηση των διδακτικών και των λοιπών επαγγελματικών τους καθηκόντων δεν είναι ούτε εύκολη ούτε και ουσιαστική, από τη στιγμή που είναι σχεδόν αναγκαστική, αν όχι αποτέλεσμα σιωπηρών εκβιασμών. Πρέπει να αντικατασταθεί από προγράμματα επιμόρφωσης με άδεια για όλους τους ενδιαφερόμενους εκπαιδευτικούς και με θεματολογία εστιασμένη σε πραγματικές ανάγκες που επιλέγεται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Σχετικές προτάσεις έχουν κατατεθεί τόσο από τη Δ.Ο.Ε. όσο και από Παιδαγωγικά Τμήματα. Από την έρευνα της ΔΟΕ ([ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ 8.0](#)) και την ανάλυση των πρώτων δεδομένων προκύπτει ότι το 91% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι η επιμόρφωση για να είναι ουσιαστική πρέπει να συνοδεύεται με απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα και ταυτόχρονα ότι πρέπει να είναι απολύτως δωρεάν (85%), να είναι κυκλικά επαναλαβανόμενη για όλους/ες τους/τις εκπαιδευτικούς (95%), να γίνεται η επιλογή των θεματικών της επιμόρφωσης από τους/τις εκπαιδευτικούς (76%), να είναι τουλάχιστον ετήσια (52%) και ο φορέας της επιμόρφωσης να είναι τα Παιδαγωγικά Τμήματα (75%).

Η κατάργηση της μετεκπαίδευσης και η κατάργηση της παράλληλης απαλλαγής από τα

διδακτικά καθήκοντα η οποία συνόδευε τη μετεκπαίδευση, μετράει ήδη περισσότερα από δέκα χρόνια. Η οικονομική πολιτική των μνημονίων οδήγησε στη διάλυση των Διδασκαλείων. Τα διδασκαλεία ωστόσο έδιναν στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα επαγγελματικού και επιστημονικού αναστοχασμού. Τους επέτρεπαν να συνδεθούν ξανά με τις επιστημονικές πρακτικές και αναζητήσεις των σύγχρονων παιδαγωγικών λόγων. Η διετής απαλλαγή από τις καθημερινές επαγγελματικές υποχρεώσεις και η εμπλοκή στην επιστημονική τους θεώρηση αποτελούσε μια εξαιρετική ευκαιρία για τους εκπαιδευτικούς να επανεξετάσουν την εκπαιδευτική τους πρακτική, να την εμπλουτίσουν, να την τροποποιήσουν ή να την αναθεωρήσουν με νέες μεθόδους, στρατηγικές, προγράμματα, υλικά και τεχνολογία. Ήταν η αναγκαία επανασύνδεση με κάποια ευρύτερη αναζήτηση, ώστε να μην αφεθεί η διδακτική πράξη στη συνήθεια και τη ρουτίνα. Άλλωστε, σύμφωνα με την έρευνα της Δ.Ο.Ε., το 89% των εκπαιδευτικών θεωρεί αναγκαία την επαναλειτουργία των Διδασκαλείων.

Τη θέση των Διδασκαλείων πήρε μια άναρχη αγορά μεταπτυχιακών σπουδών και επιμορφωτικών σεμιναρίων, όπου η φοίτηση γίνεται παράλληλα με την άσκηση του επαγγέλματος. Το σχήμα «πρωί δουλειά, απόγευμα σπουδές», πέρα από κάποιες εξαιρέσεις, επηρεάζει αρνητικά τόσο την ποιότητα των σπουδών όσο και την ποιότητα της δουλειάς, ενώ αποκλείει από την επιμόρφωση τόσο τη μεγάλη πλειονότητα των συναδέλφων με οικογενειακές και άλλες υποχρεώσεις όσο και όλους όσοι δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να πληρώνουν τα δίδακτρα που απαιτούν τα πανεπιστήμια, από τον ισχνότατο μισθό τους. Αυτό βέβαια δεν εμποδίζει την ανάπτυξη της σχετικής αγοράς, αφού η προσφυγή σε αυτήν απαιτείται από την πρόσφατη νομοθεσία τόσο για την πρόσληψη όσο και για τη συμμετοχή στις διαδικασίες επιλογής στελεχών. Για να αποκατασταθεί το δικαίωμα όλων των ενδιαφερόμενων συναδέλφων στην επιμόρφωση, θα πρέπει η συμμετοχή στις σχετικές δράσεις να απαλλαγεί τόσο από την υποχρέωση καταβολής διδάκτρων όσο και από την υποχρέωση της παράλληλης εργασίας. Τεκμηριώνοντας τα παραπάνω, η έρευνα της Δ.Ο.Ε. αποκαλύπτει ότι το 97% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι τα τελευταία χρόνια η επιμορφωτική διαδικασία μετατρέπεται ολοένα και περισσότερο σε οικονομικό προϊόν με ανταλλακτική αξία, σε ατομικό προσόν με ανταγωνιστική διάσταση. Το 68,5% θεωρεί ότι η επιμόρφωση που προσφέρεται στους εκπαιδευτικούς τα τελευταία χρόνια αποτελεί «εκμάθηση» λειτουργικών δεξιοτήτων, ενώ το 64% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι η επιμόρφωση δεν υποστηρίζεται από το Υ.ΠΑΙ.Θ.

B.3.2 Συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε εθνικά και ευρωπαϊκά προγράμματα (Βαθμός: 4)

Οι διοικητικές, οργανωτικές και γραφειοκρατικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των σχολείων σε ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα είναι εξαιρετικά μεγάλες και χρονοβόρες, σε βαθμό που, συχνά, λειτουργούν ανασταλτικά.

Ωστόσο, η έξοδος των μαθητών/τριών και η συνάντηση με άλλα πολιτισμικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά πλαίσια κινητοποιούν τις διεργασίες μάθησης και θα αποτελούσαν ευκαιρίες για παιδιά που προέρχονται από κοινωνικά και οικονομικά στρώματα με δυσκολίες πρόσβασης σε ταξίδια κλπ. αν ήταν δωρεάν. Επίσης είναι πολύ χρήσιμο οι εκπαιδευτικοί να συνομιλούμε με άλλους εκπαιδευτικούς και να ανταλλάσσουμε ιδέες. Τα σχολεία στην Ελλάδα θα πρέπει να αποκτήσουν την κατάλληλη υποδομή (π.χ. γραμματειακή στήριξη, τεχνικές υποδομές κλπ.) για να στηρίζουν τέτοιες πρωτοβουλίες και να πάψουν να είναι εξετασικεντρικά.

Με δεδομένη την τεράστια πίεση που ασκεί η «διδακτέα ύλη» και η προετοιμασία για κρίσιμες στιγμές της εκπαιδευτικής πορείας, δηλαδή για τις εξετάσεις, η ανάπτυξη ανεπίσημων προγραμμάτων και παρεμβάσεων ή η συμμετοχή στα γραφειοκρατικά και επίσημα προγράμματα καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολη.

Η ενίσχυση της συμμετοχής των εκπαιδευτικών σε δράσεις κοινωνικού ενδιαφέροντος απαιτεί την αποκατάσταση ενός σταθερού πλαισίου εργασίας και ασφαλούς κλίματος εμπιστοσύνης στο σχολείο και τον τερματισμό μιας περιόδου συνεχών και αμφιλεγόμενων επιχειρήσεων αλλαγής του.

Σε κάθε περίπτωση η αίσθηση της κοινωνικής και μορφωτικής ευθύνης που φέρουν οι

εκπαιδευτικοί, τους στηρίζει στην ανάληψη διδακτικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση απειλών όπως η περιβαλλοντική κρίση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο φασισμός και η καλλιέργεια πνεύματος αλληλεγγύης και σεβασμού όλων των ανθρώπων και ιδιαίτερα των πιο αδύναμων.

Θετικά σημεία

1. Συνεχής διάλογος μεταξύ των εκπαιδευτικών της πράξης για θέματα παιδαγωγικών και διδακτικών πρακτικών.
2. Ελεύθερη ανταλλαγή εκπαιδευτικού υλικού από τους εκπαιδευτικούς της πράξης στο διαδίκτυο.
3. Διδακτικές παρεμβάσεις και προγράμματα για την αντιμετώπιση απειλών όπως η περιβαλλοντική κρίση, η καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και η καλλιέργεια πνεύματος αλληλεγγύης και σεβασμού όλων των ανθρώπων και ιδιαίτερα των πιο αδύναμων.

Σημεία προς βελτίωση

1. Επαναφορά της απαλλαγής από τα διδακτικά καθήκοντα κατά την περίοδο της επιμόρφωσης, κατά τον τρόπο των διδασκαλείων που δυστυχώς καταργήθηκαν.
2. Κατάργηση ή τουλάχιστον δραστικός περιορισμός της εμπορευματοποίησης των επιμορφωτικών και μεταπτυχιακών σπουδών και κατάργηση της αγοράς μορίων για τον διορισμό και τη συμμετοχή στην επιλογή στελεχών.
3. Εξασφάλιση όλων των προϋποθέσεων (διοικητικών, τεχνικών, οικονομικών κλπ.) για την ανταλλαγή επισκέψεων με άλλα σχολεία της χώρας ή στο εξωτερικό. Προτεραιότητα σε εκείνα τα σχολεία οι μαθητές των οποίων έχουν λιγότερες δυνατότητες για πραγματοποίηση εκδρομών, ταξιδιών κλπ.

Γ. ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Λειτουργία	Αριθμός Δράσεων που υλοποιηθήκαν	Άξονες στους οποίους υλοποιηθήκαν Δράσεις		
Παιδαγωγική και μαθησιακή λειτουργία	(εξάγονται αυτόματα)	(εξάγονται αυτόματα)		
Διοικητική λειτουργία	(εξάγονται αυτόματα)	(εξάγονται αυτόματα)		
Επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών	(εξάγονται αυτόματα)	(εξάγονται αυτόματα)		
Βαθμός επίτευξης των στόχων που είχαν τεθεί	1 Ελάχιστα	2 Μερικώς	3 Σε μεγάλο βαθμό	4 Πλήρως
Σημαντικότερα αποτελέσματα των Δράσεων	<p>Η ποιότητα των εκδηλώσεων, η επιστημονική πληρότητα των εισηγητών και ο πλούτος του προβληματισμού που αναπτύχθηκε ανέδειξε σημαντικές πλευρές της ανεπάρκειας των εφαρμοζόμενων εκπαιδευτικών πολιτικών. Η διάθεση των συναδέλφων εκπαιδευτικών να συναντηθούν με τον ακαδημαϊκό λόγο βοήθησε σημαντικά στη διάχυση αυτού του προβληματισμού και των βασικών συμπερασμάτων του. Οι εκπαιδευτικοί έχουν απόλυτη συνείδηση ότι η επίτευξη των στόχων που τέθηκαν εξαρτώνται από την ακολουθούμενη εκπαιδευτική πολιτική. Από το σύνολο των δράσεων ως σημαντικότερα αποτελέσματα σημειώνουμε:</p> <ul style="list-style-type: none"> α) Την επισήμανση και ανάδειξη των κοινωνικών παραμέτρων που επικαθορίζουν τις επιμέρους εκπαιδευτικές λειτουργίες και που τις περισσότερες φορές αγνοούνται κατά τον σχεδιασμό και την παραγωγή των εκπαιδευτικών πολιτικών (π.χ. για την αντιμετώπιση της σχολικής διαρροής). β) Την αποτύπωση του ενδιαφέροντος των εκπαιδευτικών για όλα τα ζητήματα που αφορούν στην εκπαιδευτική και παιδαγωγική λειτουργία. Το ενδιαφέρον αυτό αποτυπώθηκε με τη μαζική συμμετοχή των εκπαιδευτικών στις διαδικτυακές εκδηλώσεις, με τα εκατοντάδες ερωτήματα που τέθηκαν, με τη συμμετοχή δεκάδων εκπαιδευτικών της πράξης στα στρογγυλά τραπέζια, με τη μαζική συμμετοχή στην ερευνητική αποτύπωση και καταγραφή μέσω των ερωτηματολογίων και με τη συμμετοχή δεκάδων εκπαιδευτικών στη διαμόρφωσή τους. Η ογκώδης αυτή κοινωνική απεύθυνση των εκπαιδευτικών προσκρούει στις εφαρμοζόμενες εκπαιδευτικές πολιτικές που δεν απαντούν αποτελεσματικά στα ποικίλα εκπαιδευτικά προβλήματα, αγνοούν τον κόπο και την αγωνία των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, ενώ το ΥΠΑΙΘ ανοίγει διαρκώς νέα μέτωπα, δημιουργώντας νέες υποχρεώσεις εκτός εκπαιδευτικών αρμοδιοτήτων. γ) Την ανάδειξη των αναγκαίων υλικών προϋποθέσεων για την βελτίωση του σχολείου. Την υποχρηματοδότηση των σχολικών μονάδων, τις ελλείψεις σε εκπαιδευτικό, επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό, την απουσία μόνιμου και σταθερού εκπαιδευτικού προσωπικού ώστε τα σχολεία να μπορούν να σχεδιάζουν σε βάθος χρόνου. δ) Την αποτύπωση και καταγραφή των ελλείψεων σε βασικές δομές αντισταθμιστικής εκπαίδευσης (Τμήματα Ένταξης - Τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας και ΖΕΠ). ε) Την καταγραφή και αποτύπωση της κριτικής των εκπαιδευτικών στα αναλυτικά προγράμματα και σχολικά εγχειρίδια που σε συνδυασμό με την έκταση της διδασκόμενης ύλης δυσχεραίνουν, την εφαρμογή συνεργατικών πρακτικών διδασκαλίας. στ) Την ανάπτυξη πλούσιου προβληματισμού και διαλόγου σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα και τη διάχυση των ζητημάτων που αναδείχθηκαν στη δημόσια σφαίρα και το δημόσιο λόγο. 			

Δυσκολίες που παρουσιάστηκαν	Η απουσία ουσιαστικού και γόνιμου διαλόγου με το Υπουργείο Παιδείας, που ως κύριος φορέας της εκπαιδευτικής πολιτικής επέλεξε να μη συνεργαστεί με τον συλλογικό φορέα των εκπαιδευτικών. Η συνεχής μετατοπίσεων των προθεσμιών, οδήγησε στην άσκοπη και χωρίς αποτέλεσμα επιμήκυνση του χρόνου ολοκλήρωσης της διαδικασίας.
-------------------------------------	--

	ΑΞΟΝΑΣ /ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ (ΑΥΤΟΜΑΤΑ)	url (σύνδεσμος)
Ανάδειξη Πρακτικών και προτάσεις για αξιοποίησή τους Επιλέγετε μόνο τους άξονες που έχουν δηλωθεί από τη σχολική μονάδα (βγαίνουν αυτόματα)	Πανελλαδική καταγραφή μελέτη και αξιοποίηση της κριτικής των εκπαιδευτικών της πράξης στα σχολικά βιβλία στην κατεύθυνση της αναδιαμόρφωσης των αναλυτικών προγραμμάτων και των διδακτικών εγχειριδίων και ανάπτυξης συνεργατικών διδακτικών πρακτικών των εκπαιδευτικών	http://doe.gr/%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%C_E%AE-%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CE%BD/
	Διαπολιτισμική εκπαίδευση για την υποστήριξη των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.	http://doe.gr/%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%C_E%AE-%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CE%BD/
	Μείωση των μαθητών ανά τμήμα και της διδακτέας ύλης με στόχο τη διάθεση επαρκούς χρόνου στον εκπαιδευτικό για την αντιμετώπιση των διαφορών μέσα από δημοκρατικό διάλογο, ώστε να καλλιεργηθεί η ανάπτυξη συλλογικού πνεύματος και αλληλεγγύης μεταξύ των μαθητών/τριών.	http://doe.gr/%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%C_E%AE-%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CE%BD/
	Υποστηρικτικοί θεσμοί και αντισταθμιστικά προγράμματα στο πλαίσιο έγκαιρης στελέχωσης υποστηρικτικών θεσμών, ανάπτυξης αντισταθμιστικών προγραμμάτων και σταθερής προσφοράς ενισχυτικής διδασκαλίας.	http://doe.gr/%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%C_E%AE-%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CE%BD/
	Πανελλαδική καταγραφή των εγκυκλίων για τη λειτουργία των σχολείων, των παρεμβάσεων στα αναλυτικά προγράμματα, των υγειονομικών κανόνων καθώς και της υποστελέχωσης των σχολικών μονάδων.	http://doe.gr/%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%C_E%AE-%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CE%BD/
	Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών με δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα και με γνώμονα τις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της πράξης.	http://doe.gr/%CF%83%CF%85%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%B3%C_E%AE-%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CE%BD/
Προτάσεις για αναγκαίες επιμορφώσεις	ΑΞΟΝΑΣ (ΑΥΤΟΜΑΤΑ)	url (σύνδεσμος)
	Διδασκαλία, μάθηση, αξιολόγηση	https://youtu.be/kd55INRztKI
	Σχολική διαρροή, φοίτηση	https://youtu.be/-_8ZQzIqyo8
	Σχέση μεταξύ μαθητών/τριών	https://youtu.be/TUcJzhlwOuw
	Σχέση μεταξύ μαθητών/τριών εκπαιδευτικών	https://youtu.be/1LJSwgS_ZEk
	Ηγεσία, οργάνωση και διοίκηση της σχολικής μονάδας	https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdyphHJt7q6ILr7FrfdCUsxnHtbnloq2jgt4KMY7sUNzcBhcQ/viewform?usp=sf_link
	Συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε επιμορφωτικές δράσεις	https://youtu.be/oqNtt2B5stc